

■ การท่องเที่ยวสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ จุดแวะชมสำคัญที่มักจะปรากฏในโปรแกรมของบริษัทท่องเที่ยว ได้แก่

- วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และ พระบรมมหาราชวัง
- วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
- พระที่นั่งวิมานเมฆ
- วัดเบญจมบพิตร
- วัดไตรมิตรวิทยาราม

บริษัทท่องเที่ยวจะเลือกสถานที่สำคัญเหล่านี้นำมาจัดให้อยู่ในเส้นทางของการท่องเที่ยวที่สามารถนำชมได้ภายในครึ่งวัน นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆที่ใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพมหานครได้ไม่มากนัก เช่น สวนสามพรานจังหวัดนครปฐม เมืองโบราณ สมุทรปราการ และตลาดน้ำอัมพอดำเนินสะดวก เป็นต้น

■ “ทัวร์คลอง” ใช้เวลาครึ่งวัน การเดินทางโดยเรือขนาดกลางสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นโปรแกรมที่เป็นที่นิยมอย่างมาก จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวอยู่ที่ท่าเรือสาธารณะริเวอร์ไซด์ล่องแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าคลองมอญ ออกคลองบางกอกน้อย และกลับเข้าแม่น้ำเจ้าพระยาอีกครั้งหนึ่งเพื่อส่งนักท่องเที่ยวที่ทำเรือเดิม โดยมีจุดแวะชม 1-2 จุด ได้แก่ วัดอรุณราชวราราม และพิพิธภัณฑสถานเรือพระราชพิธี ใช้เวลาชมจุดละครึ่งชั่วโมง

■ การล่องเรือจากกรุงเทพฯ ไปอยุธยาโดยใช้เรือขนาดใหญ่ มีจุดแวะชมที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร พระราชวังบางปะอิน และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการเดินทางที่ใช้เวลาทั้งวันโดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกโปรแกรมการท่องเที่ยวได้ระหว่าง การเดินทางจากกรุงเทพฯ-อยุธยา โดยเรือและกลับโดยรถโค้ช หรือเดินทาง จากกรุงเทพฯ-อยุธยา โดยรถโค้ชและกลับทางเรือ

■ การล่องเรือในแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองแยก โดยจ้างบนเรือ โปรแกรมการเดินทางนี้จะใช้เวลา 2-3 วัน โดยพาหนะที่ใช้เป็นเรือเอนกประสงค์ที่เคยใช้เป็นเรือขนข้าว นำมาดัดแปลงเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ การเดินทางจะมีจุดหมายที่จังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพมหานคร เช่น สมุทรสงคราม อ่างทอง เป็นต้น นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้านได้จากการแวะชมสถานที่สำคัญ หรือหมู่บ้านริมแม่น้ำลำคลอง โดยใช้การขี่จักรยาน หรือการเดินเท้าเป็นหลัก บางโปรแกรมการท่องเที่ยว จัดให้นักท่องเที่ยวพักค้างคืนในบ้านพื้นถิ่นในลักษณะของ Home-Stay ด้วย

■ “Dinner Cruise” เป็นการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยร้านอาหารริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งผสมผสานการชมทัศนียภาพริมแม่น้ำ และการรับประทานอาหารค่ำ การท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะ

เป็นเวลากลางคืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นทัศนียภาพโบราณสถานสำคัญริมแม่น้ำที่มีการจัดตกแต่งด้วยแสงไฟ เส้นทางเดินเรือจะใช้แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นหลัก

3.2.2 การท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนและท้องถิ่น

ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้เกิดความสนใจในชุมชน และก่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ ลักษณะของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นโดยความประสงค์ของชุมชนมี

หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับศักยภาพของพื้นที่ ตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันมีอยู่ในหลายชุมชนในฝั่งธนบุรี เช่น บริเวณคลองบางกอกน้อย ตลิ่งชัน บางขุนเทียน การจัดการท่องเที่ยวเริ่มขึ้นโดยชุมชน ที่ว่าการเขต และนักวิชาการที่มีความสนใจในพื้นที่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะมีหลากหลายตั้งแต่ การจัดการบรรยาย เรื่องประวัติศาสตร์พื้นที่ การเดินชมพื้นที่ตามรอยประวัติศาสตร์ การนั่งเรือชมทัศนียภาพของชุมชน การท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา และสร้างความเข้าใจในความสำคัญในพื้นที่มากกว่าการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนาน หรือพักผ่อนหย่อนใจ ดังนั้น กลุ่มของนักท่องเที่ยว และผู้เข้าร่วมกิจกรรม จึงค่อนข้างเจาะจงเฉพาะกลุ่ม ซึ่งโดยมากจะเป็นนักศึกษา นักวิชาการ และผู้ที่มีความสนใจในพื้นที่จริงๆ

3.2.3 การท่องเที่ยวแบบอิสระโดยนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก

นักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยอิสระมักจะเดินทางคนเดียวหรือเป็นกลุ่มขนาดเล็ก จะมีลักษณะของการท่องเที่ยวที่ยืดหยุ่นตามความประสงค์ นักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยอิสระสามารถเลือกใช้บริการเดินทางในกรุงเทพฯ ได้หลายลักษณะ เช่น เช่ารถและมัคคุเทศก์จากบริษัทนำเที่ยวหรือให้รถรับจ้างสาธารณะหรือขนส่งมวลชนอื่นๆ สำหรับการท่องเที่ยวในแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองแยกมักเป็นการเช่าเรือเพื่อ “ทัวร์คลอง” บริเวณท่าเรือสาธารณะหลายแห่งมีเรือขนาดต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวได้เช่าเหมาลำเพื่อล่องแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองต่างๆ ผู้ประกอบการเรือเช่ามักจะมีเส้นทางที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวต้องการใช้ นอกจากนี้บริษัทเรือด่วนเจ้าพระยายังมีเรือท่องเที่ยวล่องแม่น้ำสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการประหยัดงบประมาณการเดินทางด้วย

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวภายในชุมชนริมน้ำในปัจจุบันนี้ยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ เนื่องจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีความเห็นว่า ชุมชนไม่มีความโดดเด่นพอที่จะนำมาใช้เป็น “จุดขาย” ให้กับนักท่องเที่ยวได้ นอกจากการเข้าถึงอาจทำได้ไม่สะดวกและไม่มีส่วนบริการที่จะรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เช่น ที่จอดรถ ท่าเทียบเรือ หรือห้องน้ำที่สะอาด ข้อจำกัดด้านเวลาของการท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ไม่เอื้ออำนวยให้แวะชมที่ใดที่หนึ่งเป็นเวลานาน ดังนั้นการ

แวะชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง จึงเป็นการใช้เวลาที่คุ้มค่ามากกว่าการชมชุมชนที่ต้องใช้เวลามากกว่าและอาจไม่มีความน่าสนใจเท่า วิถีชีวิตชุมชนจึงเป็นเพียงทัศนียภาพที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสโดยการนั่งเรือหรือรถผ่านไปเท่านั้น

การที่จะพัฒนาชุมชนริมน้ำในกรุงเทพฯ ให้มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาให้รอบคอบ เนื่องจากการพัฒนาหรือแม้แต่การอนุรักษ์ก็ต้องคำนึงถึงแต่เพียงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวแต่อย่างเดียวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวทั้งทางด้านกายภาพและวัฒนธรรม

3.3 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่

การที่จะทำการวางแผนการท่องเที่ยวในพื้นที่หนึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆเสียก่อน เพราะพื้นที่ที่จะมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนหนึ่งเท่านั้น ถ้าจำนวนนักท่องเที่ยวมีมากจนเกินความสามารถในการรองรับจะเกิดผลเสียต่อกายภาพของพื้นที่และคุณภาพของวิถีชีวิต ชุมชนดั้งเดิม นอกจากนี้คุณภาพของการท่องเที่ยวก็อาจจะลดน้อยลงด้วย

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่ กำหนดขึ้นโดยจำนวนของนักท่องเที่ยวที่มากที่สุดที่พื้นที่นั้นสามารถรองรับได้โดยไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ ที่มากจนยอมรับไม่ได้และในขณะเดียวกัน คุณภาพของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้รับต้องไม่ลดน้อยลงจนถึงจุดที่ยอมรับไม่ได้ด้วย แต่การพิจารณาในเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างเดียวก็คงจะไม่เพียงพอสำหรับพื้นที่ที่มีความสำคัญในแง่ของชุมชน ดังนั้นศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนจึงจะถูกกำหนดโดย จำนวนนักท่องเที่ยวที่มากที่สุด ที่จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่ยอมรับไม่ได้ต่อสังคม วัฒนธรรม และระบบเศรษฐกิจภายในพื้นที่นั้นด้วยเราจะเห็นได้ว่าการกำหนดศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวภายในพื้นที่พิจารณาได้จาก

3.3.1 สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ และระบบสังคม และเศรษฐกิจของพื้นที่

จำนวนนักท่องเที่ยวที่พื้นที่จะรองรับได้จะต้องอยู่ในขอบเขตที่จะไม่ทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือที่มนุษย์สร้างขึ้น และจะต้องไม่ทำให้เกิดปัญหาทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชนนั้น โดยจะต้องพยายามให้มีความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา การที่พัฒนาด้านการท่องเที่ยวจนเกินขอบเขตที่จะรองรับได้ อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรมอย่างไม่อาจเยียวยาได้

3.3.2 ชนิดและคุณลักษณะของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว

จำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่สุดเหมาะสมกับลักษณะของแหล่ง และรูปลักษณะของพื้นที่ และนักท่องเที่ยวจะไม่สูญเสียบรรยากาศในการเที่ยวชมสถานที่นั้นๆ ถ้าพื้นที่นั้นมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่มากเกินไปจนถึงจุดอิ่มตัวความเพลิดเพลินในการเที่ยวของนักท่องเที่ยวอาจจะลดน้อย หรือถูกทำลายไปได้ จนในที่สุดคุณภาพของพื้นที่จะค่อยๆ ลดลงไปพร้อมกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยว

3.3.3 ข้อพิจารณาในการกำหนดศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยว

มีข้อควรคำนึงถึงดังต่อไปนี้

- กายภาพ
 - ระดับของผลกระทบทางด้านภูมิทัศน์ที่ยอมรับได้
 - จุดที่ความสมดุลทางนิเวศวิทยายังคงอยู่ได้ (ถ้าเกินจากนี้จะเกิดความเสียหาย)
 - การอนุรักษ์พืชพรรณพื้นถิ่นในพื้นที่
 - ระดับของมลภาวะที่ยังยอมรับได้ (น้ำ อากาศ และเสียง)
- เศรษฐกิจ
 - ลักษณะของการท่องเที่ยวที่สร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจให้กับพื้นที่มากที่สุด
 - ระดับของการจัดงานในกิจการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนในพื้นที่นั้น
- สังคม และวัฒนธรรม
 - การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชุมชนสามารถรับได้โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของชุมชน
 - ระดับของการท่องเที่ยวที่จะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ และการดูแลรักษาโบราณสถาน ศิลปะ ทัศนกรรมพื้นถิ่น ระบบความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี
- สาธารณูปโภค
 - ระบบ และการบริการด้านการขนส่งที่พอเพียง
 - การบริการน้ำประปา ไฟฟ้า การกำจัดขยะ น้ำเสียและระบบโทรคมนาคมที่เหมาะสมเพียงพอต่อความต้องการของการท่องเที่ยว
 - ระบบและการบริการอื่นๆที่มีความจำเป็นต่อการท่องเที่ยว เช่น ระบบสาธารณสุข และระบบการรักษาความปลอดภัย

3.4 ผลกระทบของการท่องเที่ยว

ผลกระทบจากการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแวดล้อม ระบบสังคม และเศรษฐกิจ มีทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของแผนการท่องเที่ยวและการจัดการ ถ้ามีการจัดการที่ดี การท่องเที่ยวสามารถพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ สังคมของชุมชนได้มาก

3.4.1 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ผลดีทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้แก่ การที่สภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมได้รับการอนุรักษ์และดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวเป็นเหตุ

ผลสำคัญที่สนับสนุนการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี ทั้งทางด้านแนวคิด และด้านการเงินเพื่ออนุรักษ์ ถ้าไม่มีการท่องเที่ยวแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมอาจถูกทอดทิ้งหรือโดนทำลายได้ รายรับจากการท่องเที่ยวก็นำมาใช้ในการซ่อมแซมอนุรักษ์และดูแลรักษาโบราณสถานและการศึกษาวิจัยทางด้านโบราณคดีต่อไปได้ การวางแผนทางด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสมอาจจะทำให้เกิดการพัฒนาทางกายภาพในลักษณะต่างๆกัน เช่น การสร้างสถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่มีการออกแบบก่อสร้างอย่างเหมาะสมจะช่วยส่งเสริมทัศนียภาพของพื้นที่ได้ ในขณะที่เดียวการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ เช่น ถนน สนามบิน ระบบน้ำใช้และน้ำเสีย ซึ่งเป็นระบบพื้นฐานที่รองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวก็ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพื้นที่ที่ทำการพัฒนาด้วย

ความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมก็มีส่วนช่วยในการกระตุ้นสำนึกในการอนุรักษ์และดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของคนในพื้นที่ด้วย โดยเฉพาะในบริเวณที่คนพื้นถิ่นมีความสนใจในด้านนี้น้อยหรืออาจไม่มีความสนใจเลย

ส่วนผลกระทบด้านลบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อมก็มีหลายลักษณะ และมักจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อไม่มีการวางแผนด้านการพัฒนา หรือไม่สามารถควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามแผนได้ ตัวอย่างผลกระทบเห็นได้ชัด ได้แก่ การเสื่อมสภาพของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ปัญหาน้ำเสีย มลภาวะทางอากาศ มลภาวะอันเกิดจากเสียงและทัศนอุจาด เป็นต้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดการสูญเสียของระบบนิเวศทางธรรมชาติได้ ปัญหาสำคัญอีกข้อหนึ่งซึ่งเป็นผลกระทบโดยตรงกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมก็คือการที่สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณคดีเสื่อมสภาพลงเนื่องจากการเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม พื้นของอาคารอาจสึกกร่อนจากเท้าของคนที่ย่ำลงไปอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน ความชื้นในอากาศที่สูงขึ้น ความสั่นสะเทือนที่อาจเกิดขึ้นจากการจราจร และการเสื่อมสภาพที่เกิดจากความเลินเล่อ หรือความสะเพร่าของนักท่องเที่ยว

ปัญหาที่เกิดจากการใช้ที่ดินก็เป็นผลกระทบอย่างหนึ่งของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การสร้างสถานที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดินที่สูงขึ้นกว่าปกติ ทำให้ที่ดินซึ่งควรเป็นพื้นที่ควบคุมเพื่อการอนุรักษ์หรือพื้นที่สวนสาธารณะไม่สามารถประโยชน์ใช้สอยเดิมไว้ได้ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ฯลฯ อาจจะมีลักษณะของการพัฒนาเป็นแนวยาวตามระบบถนนซึ่งก็ก่อให้เกิดปัญหาด้านระบบสาธารณูปโภคที่ไม่สามารถบริการพื้นที่เหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาสิ่งก่อสร้างและอาคารพาณิชย์เป็นแนวตลอดสองข้างถนนก็ยิ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านทัศนียภาพที่ไม่สวยงามได้ด้วย ถ้าแผนการใช้ที่ดินไม่ผสมผสานกับแผนการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ระบบอาจจะไม่เพียงพอที่จะรองรับการพัฒนาได้ ทำให้เกิดปัญหาเช่นการจราจรติดขัด น้ำประปาไม่พอใช้ และปัญหาการกำจัดขยะของเสียได้

3.4.2 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจและสังคม

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมก็คล้ายกับผลกระทบสิ่งแวดล้อมในแง่ที่มีทั้งด้านดีและด้านเสีย แต่การเกิดผลกระทบจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการเช่นลักษณะของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ลักษณะของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ และทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน หรือแม้แต่คนในชุมชนเดียวกันเองก็มีความเห็นในเรื่องของการท่องเที่ยวที่ไม่เหมือนกันได้

ผลดีของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจและสังคมมีอยู่หลายประการได้แก่

- ประโยชน์ที่ได้ในเชิงเศรษฐกิจ

นอกจากรัฐจะได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปของภาษีแล้ว การท่องเที่ยวยังทำให้เกิดการจ้างงานในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชากรในพื้นที่ได้ การเดินทางไปหางานในถิ่นอื่นก็อาจจะลดลง การพัฒนาธุรกิจประเภทอื่นซึ่งไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยวก็อาจจะมีมากขึ้น เช่น การผลิตสินค้า และธุรกิจบริหารการก่อสร้าง เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนยังได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐเพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวซึ่งก็เป็นประโยชน์ที่ชุมชนได้รับโดยตรง ผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจนี้มักจะเป็นเหตุผลสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

- การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวจะเป็นตัวกระตุ้นในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งเหตุผลในการอนุรักษ์ก็เพื่อใช้เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมีขอบเขตตั้งแต่ อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี จนกระทั่งถึงงานศิลปะแขนงต่างๆ

เช่น ศิลปะพื้นถิ่น หัตถกรรม นาฏศิลป์ ดนตรี เครื่องแต่งกายชนบประเพณีและชีวิตพื้นถิ่น นอกจากนี้แล้วผลพลอยได้อีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวก็คือการสนับสนุนด้านการเงินให้แก่ พิพิธภัณฑ์ และหอศิลป์ เพราะถือได้ว่าสถานที่เหล่านี้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ก็อีกแห่งหนึ่ง

■ ผลกระทบด้านลบต่อวัฒนธรรม

ผลกระทบต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มักจะไม่ค่อยได้รับการพิจารณาเมื่อทำการวางแผนในด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากปัญหามักจะไม่ปรากฏให้เป็นเป็นกายภาพชัดเจนเหมือนผลกระทบด้านอื่นๆ แต่ผลกระทบต่อวัฒนธรรมจะเป็นสาเหตุที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสียคุณค่าไปได้ และ อาจะถึงกับสูญเสียความเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไปได้ในที่สุด

นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักจะมีเวลาในการท่องเที่ยวจำกัดแต่ต้องการมีประสบการณ์ให้มากที่สุดเมื่อเข้ามาในสถานที่ท่องเที่ยว ดังนั้นเรามักจะพบว่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมได้ถูกดัดแปลง ตัดตอน และนำเสนอในรูปแบบที่คาดว่าจะเหมาะสมกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมนั้น เช่น นาฏศิลป์ที่มีความหมายลึกซึ้ง มีคุณค่าเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อทางศาสนามีการตัดออกให้สั้นลงเพื่อให้เหมาะสมกับเวลาและรสนิยมของนักท่องเที่ยว ทำให้ง่ายขึ้นเพื่อที่คนจากต่างวัฒนธรรมสามารถเข้าใจและสนุกสนานกับการแสดงนั้นได้ในระยะเวลาสั้นๆ การกระทำเช่นนี้เป็นการจัดการทางวัฒนธรรมเชิงพาณิชย์ ซึ่งจะนำไปสู่ความเสื่อมและความสูญเสียคุณค่าอย่างแท้จริงของมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ได้ ในกรณีที่มรดกวัฒนธรรมนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์อย่างสุดขีด อาจเกิดการสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนั้นไปเลยก็ได้ เพราะการยอมให้อิทธิพลของวัฒนธรรมจากภายนอกซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ามามีบทบาทเหนือความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ในหลายๆพื้นที่ที่มีความพยายามในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว อาจะเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของพื้นที่ได้ ความขัดแย้งนี้อาจมีสาเหตุจากความแตกต่างพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและเจ้าของดินนั้น แม้ว่าอาจจะไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น แต่การที่นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมที่ไม่คำนึงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของคนท้องถิ่นอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงได้

ถ้าเราจะมองในมุมกลับถึงผลกระทบด้านดีที่มีต่อวัฒนธรรมก็จะพบว่ามรดกทางวัฒนธรรมหลายประเภทแม้จะมีการดัดแปลงต่อเติมให้เหมาะกับนักท่องเที่ยว และนำไปสู่ความถดถอยของวัฒนธรรมแต่ก็มีหลายกรณีที่ความสนใจในด้านวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาวิจัยและส่งเสริมวัฒนธรรมให้มีการสืบสานถ่ายทอดต่อไปในอนาคตด้วย ศิลปและงานหัตถกรรมที่เป็นของแท้ดั้งเดิมจะต้องมีพื้นฐานอยู่บนประวัติศาสตร์และประเพณีของเดิมในขณะเดียวกันก็ต้องอยู่บนพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันด้วย ความเป็นของแท้ดั้งเดิมไม่สามารถเกิดขึ้นจากการอนุรักษ์แต่เพียงอย่างเดียว เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ววัฒนธรรมนั้นก็หยุดนิ่งและตายไปในที่สุด

3.5 แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- การพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนจะต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพ และด้านวัฒนธรรม ที่ทำให้ชุมชนแต่ละแห่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะก่อนที่จะทำโครงการอนุรักษ์ หรือพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องมีความเข้าใจ ความสำคัญ และคุณค่าของสถานที่นั้นอย่างถ่องแท้ การตัดสินใจใดๆก็ตามที่เนื่องกับการพัฒนา หรือการอนุรักษ์ จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในคุณค่าเหล่านั้น
- การพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว และการกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวภายในชุมชน จะต้องคำนึงถึงศักยภาพในด้านการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในแง่ของกายภาพชุมชน ระบบและบริการต่างๆที่จะรองรับนักท่องเที่ยว และความเปราะบางทางวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของพื้นที่
- แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน จะต้องยึดความสมดุลทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้น
- ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการพัฒนาและจัดการอย่างยั่งยืน (SUSTAINABLE DEVELOPMENT) เพื่อการใช้มรดกทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน และในอนาคต
- ชุมชนควรมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง การวางแผนจะต้องเคารพความต้องการของชุมชน ถึงแม้ว่าความต้องการนั้นอาจเป็นข้อจำกัดในการจัดการพื้นที่
- ประชาชนในชุมชนควรจะได้รับประโยชน์โดยตรงจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกันในทุกๆระดับ โดยประโยชน์ที่ได้รับอาจอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

บทที่ 4

กรณีศึกษา ชุมชนกุฎีจีน

จากการศึกษาข้อมูลทางกายภาพของชุมชนริมน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง ประกอบกับปัจจัยด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่าในพื้นที่ที่ศึกษามีชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้หลายแห่ง แต่ละแห่งประกอบด้วยสถานที่ และกิจกรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ในลักษณะต่างๆกัน เช่น เป็นชุมชนพักอาศัย ชุมชนศาสนา และชุมชนการค้า ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและความพร้อมของชุมชนก็แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นเพื่อการจัดทำแผนการอนุรักษ์และพัฒนาในรายละเอียด ผู้วิจัยจึงต้องตั้งเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาขึ้น เพื่อที่การวางแผนและการดำเนินงานจะมีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างสำหรับชุมชนอื่นๆต่อไปด้วย

เกณฑ์ในการพิจารณาในการเลือกพื้นที่กรณีศึกษา ได้แก่

- เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ประเพณีและทางด้านเศรษฐกิจ
- เป็นพื้นที่ที่มีการจัดการด้านองค์กรชุมชนที่ชัดเจนอยู่แล้วแต่ยังไม่มีบทบาทในด้านการจัดการการท่องเที่ยว หรือการอนุรักษ์
- เป็นพื้นที่ที่สามารถจัดรวมให้อยู่ในเส้นทางของการท่องเที่ยวทางน้ำเพราะชุมชนไม่อาจเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเอง จำเป็นต้องสร้างโครงข่ายของแหล่งท่องเที่ยวผสมผสาน กับแหล่งอื่นๆ ที่อาจมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น ชุมชนอื่น หรือแตกต่างกัน เช่น วัดพิพิธภัณฑสถานหรือสวน เป็นต้น
- คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว

ชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนที่มีคุณสมบัติตอบรับกับเกณฑ์ดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นๆ ที่ตั้งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำที่มีอยู่แล้ว

4.1 การกำหนดคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา

การจัดการอนุรักษ์ในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและคุณค่าของพื้นที่ประวัติศาสตร์อย่างถ่องแท้ เพื่อที่จะกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ได้อย่างถูกต้อง และถ้าจะมีโครงการพัฒนาเกิดขึ้นในพื้นที่นั้นด้วยยิ่งจะเป็นที่ตรงทำการวิเคราะห์ความสำคัญและคุณค่าให้ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อแนวทางในการพัฒนาที่กำหนดขึ้นจะไม่เกิดเป็นข้อขัดแย้งกับการอนุรักษ์ และไม่เป็นการทำลายคุณค่าของพื้นที่นั้นไป

ชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนที่มีศักยภาพ มีความสำคัญในแง่ต่างๆมากมาย ทำให้เป็นพื้นที่ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการพัฒนากิจกรรมด้านวัฒนธรรมขึ้นในชุมชน เพื่อเพิ่มคุณค่าและความสำคัญคุณค่าของกุฎีจีนเหล่านี้ประกอบด้วย

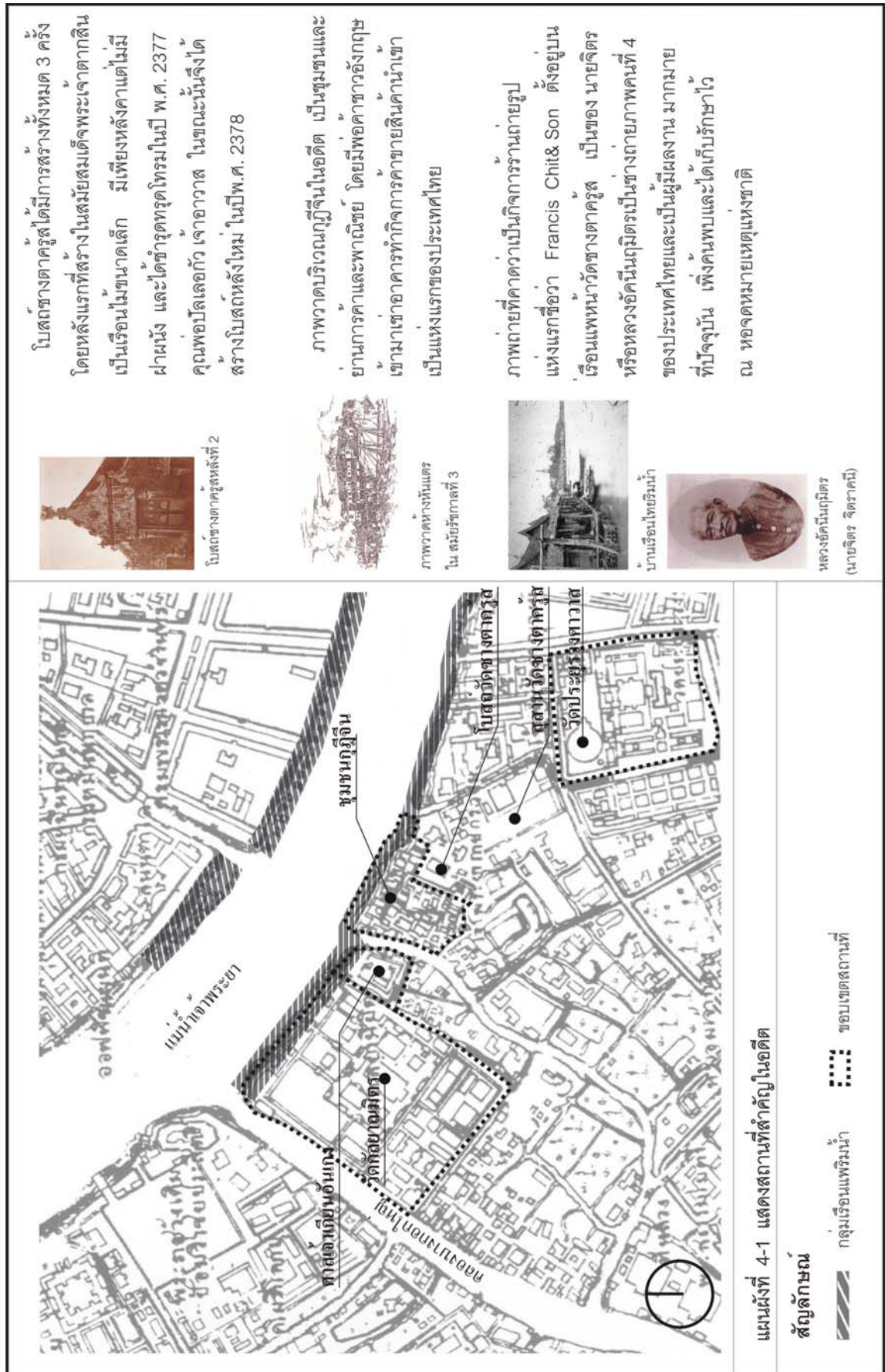
4.1.1 คุณค่าทางประวัติศาสตร์

ชุมชนหรืออาคารที่มีความเก่าแก่มากนอกจากจะมีความสำคัญด้านอายุแล้วยังมีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่น หรือประวัติศาสตร์ของชาติด้วย สถานที่นั้นอาจจะเป็นที่เกิดของเหตุการณ์สำคัญระดับชาติ หรือเกี่ยวเนื่องกับบุคคลสำคัญในอดีต ชุมชนและอาคารโบราณสามารถบอกเล่าเรื่องราวในประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของเหตุการณ์ในอดีตที่สืบเนื่องมาจนปัจจุบัน เป็นเสมือนหลักฐานทางกายภาพของประวัติศาสตร์ที่ปรากฏให้คนรุ่นหลังสามารถนำมาศึกษาถึงเรื่องราวในอดีตได้

กุฎีจีนและบริเวณใกล้เคียงเป็นชุมชนโบราณ ซึ่งปรากฏหลักฐานว่าเป็นชุมชนพักอาศัยตั้งแต่ครั้งกรุงธนบุรี โดยเริ่มต้นจากการสร้างวัดช่างดาครู้ส บนที่ดินที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชใน ปีพ.ศ. 2312 โดยที่ผู้ที่พำนักอยู่ในชุมชนนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวโปรตุเกสที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

ที่ตั้งของชุมชนกุฎีจีนเป็นบริเวณที่มีความสำคัญทางด้านการคมนาคมและการค้าในอดีตฝั่งตรงข้ามของกุฎีจีนเป็นปากคลองตลาด ที่เป็นตลาดริมแม่น้ำขนาดใหญ่ อีกทั้งยังมีบ้านเรือนข้าราชการตั้งอยู่ในละแวกนี้มากมาย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นายโรเบิร์ต ฮันเตอร์ พ่อค้าชาวอังกฤษได้เข้ามาตั้งสำนักงานบนที่ดินเช่าฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณหน้าวัดประยุรวงศาวาส สร้างอาคารแบบฝรั่งใช้เป็นท่าเดินกิจการค้า พ่อค้าต่างชาติเรียกอาคารหลังนี้ว่า The British Factory คนไทยในสมัยนั้นเรียกว่า ห้างหันแตร์ ภรรยาของนายฮันเตอร์ ซึ่งมีเชื้อสายโปรตุเกสก็ได้ปลูกบ้านอยู่ที่กุฎีจีน ถัดขึ้นไปทางทิศเหนือของห้างหันแตร์ ปัจจุบันไม่เหลือหลักฐานทางกายภาพที่จะบอกถึงตำแหน่งที่ตั้งของอาคารเหล่านี้ได้แล้ว

ชุมชนกุฎีจีนยังเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การพิมพ์ของไทยด้วย เนื่องจากพบว่าหนังสือซึ่งเป็นสิ่งพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุดที่พบในประเทศไทย พิมพ์ที่โรงพิมพ์ในวัดช่างดาครู้ส หนังสือนั้นพิมพ์ด้วยอักษรโรมันที่สามารถอ่านออกเสียงเป็นภาษาไทยได้ บรรยายหน้าปกว่า “คำสอนคริสตังภาคต้น” พิมพ์ที่ “ในวัดช่างดาครู้ส ณ บางกอก ศักราชที่ไถ่มนุษย์ 1796 ปี” นายแพทย์ แดน บีช เบรดลีย์ (Dr. Dan Beach Bradley M.D.) หรือที่คนไทยเรียกว่าหรือหมอบรัดเล มิชชันนารีชาวอเมริกัน เป็นผู้นำเอาแท่นพิมพ์อักษรไทย มาจากสิงคโปร์ในสมัยรัชกาลที่ 3 หมอบรัดเลยังพำนักอยู่ในกุฎีจีน เป็นบ้านเช่าขนาดเล็กปลูกอยู่ใกล้วัดช่างดาครู้ส ณ ที่นี้ท่านได้เปิดโสตถสถานและตั้งโรงพิมพ์ขึ้นด้วย

สุสานวัดทางดาครูส

ศาลเจ้าเทียนอันเก้ง

ชาวพื้นเมืองอยู่บริเวณกุยจีน

นายแดน บรัลด์

วงดนตรี นันทสิงห์

เป็นสถานที่ฝังศพนักบวชและคริสต์ศาสนิกชน เมื่อครั้งปีพ.ศ.2526เกิดอุทกภัยใหญ่เป็นเวลา 3 เดือนทำให้กำแพงสุสานเสียหาย ทานเจ้าอาวาส คุณพ่ออดุลย์ได้ทำการปรับปรุงสุสานใหม่ โดยทำการขุดเก็บศพไว้ตามชาย และปลูกต้นไม้ตามหน้าเพื่อเพิ่มความร่มรื่นและความสวยงาม ปัจจุบันได้ใช้เป็นพื้นที่ของโรงเรียนทางดาครูสศึกษา

ศาลเจ้าจีน ที่มีคนสันนิษฐานว่าเป็น ส่วนหนึ่งของที่มาของชื่อกุยจีน โดย ศ.พลายน้อย นักเขียนเรื่องในอดีต ได้ตั้งข้อสงสัยเกตุตั้งนี้ว่า การที่ได้ชื่อว่า "กุยจีน" นั้นเขาใจว่าเนื่องจากมีชาวจีนมาอยู่ก่อน คือ มีภิกษุจีนพำนักอยู่ในกุยจีนหมู่หนึ่ง มีชื่อว่า "เทียนอันเก้ง" ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของวัด กัลยาณมิตร กุยจีนแห่งนี้ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ก็เคยเสด็จไปเห็นมาแล้วครั้งหนึ่งดังได้ตรัสเล่าให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าฉัตรราชนัดดีวงศ์สรุปได้ว่า ศาลเจ้ากุยจีนเป็นศาลที่สร้างหันหน้าทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณแหลมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้าย ทางคลองบางกอกใหญ่ เวลาตรงที่วัดกัลยาณมิตรยังเป็นพื้นที่แม่น้ำสมัยเมื่อแรกหรือก่อนขุดคลองลัดบางกอก ครั้งรัชกาลสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช คลองกุยจีนเป็นแนวฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยนั้น แต่ตรงที่สร้างวัดกัลยาณมิตร ต้นเงินเกิดคลองกุยจีนมาแต่ในปลายกรุงศรีอยุธยา แล้วจะนั่นเมื่อ พระเจ้ากรุงธนบุรีตั้งเมืองธนฯ จึงโปรดให้ชาวจีนที่อพยพมาจากพระนครศรีอยุธยาตั้งบ้านเรือนอยู่ข้างเหนือคลองกุยจีน ตรงที่วัดกัลยาณมิตร ส่วนฝรั่งชาวโปรตุเกสที่เคยอยู่พระนครศรีอยุธยา ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำได้กุยจีนต่อไป และเรียกชื่อว่า "ฝรั่งกุยจีน"

บ้านพักนายแพทย์ แดน บีช แบริดลีย์ (Dr. Dan Beach Bradley M.D.) หรือที่คนไทยเรียกว่าหมอปรัดเล หรือบริดเล มีชนนาริชาวอเมริกัน ที่มีชื่อเสียงและสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยไว้มากมายประการ เช่นดำเนินการพิมพ์เป็นภาษาไทยครั้งแรก เผยแพร่วิทยการด้าน การแพทย์สมัยใหม่ และ ตั้งโอสถสถานแห่งแรกในประเทศไทย

วงดนตรีคณะนี้ในอดีตเป็นวงที่มีชื่อเสียง และเป็นที่พักอาศัยของชาวกุยจีนมากเพราะนักดนตรีทุกคนมีฝีมือในการเล่นดี นำชื่อเสียงมาสู่ วัดทางดาครูสเป็นอันมาก แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า วงดนตรีคณะนี้ได้ยุบเลิกไปโดยปริยาย เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมื่อเสร็จสงคราม วงดนตรีก็มีได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีก เพราะแต่ละท่านติดภารกิจและไม่ได้มีผู้สานต่อ

4.1.2 คุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมและชุมชน

เป็นคุณค่าที่ปรากฏให้เห็นทางกายภาพ คุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมหมายถึง สถาปัตยกรรมที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ เป็นตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมของยุคนั้นๆ หรือ ออกแบบด้วยสถาปนิกที่มีชื่อเสียง สร้างสรรค์โดยช่างฝีมือทางศิลปกรรม หรืออาจเป็นสถาปัตยกรรมที่หายากเป็นตัวอย่างของงานพื้นถิ่นที่ไม่ปรากฏในพื้นที่อื่นๆ งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าอาจจะเป็นอาคารหลังเดี่ยวๆ หรือกลุ่มของอาคารก็ได้ ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นสิ่งที่ท่อนให้เห็นถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของผู้ที่สร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

ส่วนคุณค่าทางด้านชุมชนเกิดขึ้นจากองค์ประกอบทั้งทางด้านกายภาพและทางด้านสังคมที่ประกอบกันเป็นสภาพชุมชนที่ยังคงมีความสมบูรณ์เห็นเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัด ชุมชนที่มีคุณค่าสามารถจะบอกเล่าถึงเรื่องราวด้านต่างๆ เช่น วิวัฒนาการของสังคมและระบบเศรษฐกิจของชุมชนนั้นๆ ได้ องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คุณค่าของชุมชนเด่นชัด เช่น สถาปัตยกรรมลักษณะต่างๆ ระบบถนนและทางสัญจรลักษณะต่างๆ แม่น้ำลำคลองที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน พื้นที่ว่างและลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ว่าง และในอาคารภายในชุมชนนั้น

รายละเอียดขององค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน เช่น รูปแบบหลังคา ความสูงอาคาร วัสดุก่อสร้างที่ใช้ในพื้นที่ ฯลฯ จะเป็นตัวกำหนดเอกลักษณ์ของชุมชนด้วย ถ้าองค์ประกอบทางกายภาพนี้เป็นองค์ประกอบที่มีมาแต่อดีตและชุมชนนั้นยังคงสภาพการใช้สอยสืบเนื่องมาจนปัจจุบันจะทำให้ชุมชนมีคุณค่า เป็นชุมชนประวัติศาสตร์และสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ให้สืบเนื่องต่อไปในอนาคตด้วย (ดูตำแหน่งสถานที่สำคัญชุมชนในแผนผังที่ 4-1)

สภาพทางเข้าชุมชนจากทางน้ำ

สภาพแวดล้อมรอบโบสถ์ข้างตาคูรู้ส

ลักษณะสถาปัตยกรรมภายในโบสถ์ข้างตาคูรู้ส

ระฆังโบราณภายในยอดโบสถ์ข้าง
ตลาดรัสเซีย

ภาพ Stained glass ภายในโบสถ์
ข้างตลาดรัสเซีย

บ้านไม้โบราณที่สามารถมองเห็นได้
จากแม่น้ำเจ้าพระยา

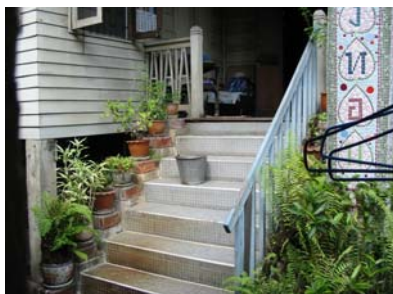
ลักษณะของซุ้มประตูปูนปั้น ของบ้าน
ไม้โบราณ

ลักษณะของซุ้มประตูไม้ที่พบในชุมชน

สภาพทางเดินเท้าภายในชุมชน

สภาพบ้านเรือนภายในชุมชนกุฎีจีน
ที่ได้รับการดูแลอย่างดี

กิจกรรมการค้าภายในชุมชน

ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ขนมฝรั่งกุฎีจีน)

ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ขนมหน้านวล)

ผลิตภัณฑ์ชุมชน (กรอบเค็ม)

สภาพชุมชนกุฎีจีน

ขอบเขตพื้นที่การศึกษาชุมชนกุฎีจีน เมื่อหันออกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านขวามีขอบเขตสุดอาคารโรงเรียนช่างตาครูส์ศึกษา ริมคลองวัดประยุรวงศ์ ซึ่งบริเวณนี้มีกลุ่มชุมชนข้างโรงเรียนช่างตาครูส์ศึกษา ไม่ได้รวมอยู่ในขอบเขตชุมชน ลัดเลาะไปตามเขตรั้วของโรงเรียนช่างตาครูส์ศึกษา ถึงถนนเทศบาลสาย 1 เลี้ยวเข้าซอยวัดกัลยาณ ส่วนด้านซ้ายมือใช้แนวคลองกุฎีจีนเป็นเส้นแบ่งเขตจากชุมชนวัดกัลยาณจนถึงสุดซอยวัดกัลยาณ (ขอบเขตที่ดินแสดงในแผนผังที่ 4-3)

ลักษณะทางกายภาพของชุมชนกุฎีจีนในปัจจุบันไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตไปมากนัก เนื่องจากการใช้ที่ดินยังคงเป็นที่พักอาศัยเป็นส่วนใหญ่ มีโบสถ์เป็นศูนย์กลางของชุมชน ที่ยังเป็นเช่นนี้ เพราะผู้ครอบครองที่ดินบริเวณชุมชนกุฎีจีนคือมิสซังคาทอลิก ที่มีกฎเกณฑ์ในการให้เช่าที่ดินที่เคร่งครัด กล่าวคือผู้เช่าจะต้องเป็นคริสต์ศาสนิกชนเท่านั้น บ้านเรือนภายในชุมชนปลูกสร้างอย่างหนาแน่นมาตั้งแต่ 50 ปีก่อน

การเข้าถึงชุมชนในอดีตจะใช้แม่น้ำเจ้าพระยาและคลองแยก จะสังเกตได้ว่าบ้านเรือนที่อยู่ริมคลองนั้นจะหันหน้าเข้าหาลำคลองเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันไม่สามารถมีการสัญจรทางเรือในลำคลองได้ เนื่องจากการสร้างเขื่อนคอนกรีตที่มีคานคอนกรีตเสริมเหล็กพาดตามความกว้างของลำคลองทำให้ความสำคัญของคลองในฐานะเส้นทางคมนาคมสิ้นสุดลง ถ้าเข้าโดยทางรถยนต์สามารถเข้าจากซอยวัดกัลยาณ หรือถนนเทศบาล และจอดรถที่บริเวณลานจอดรถภายในโรงเรียนช่างตาครูส์ศึกษา (แผนผังที่ 4-1 และ 4-2)

ถนนภายในชุมชน จะเป็นถนนคนเดินขนาดเล็กๆ ตามลักษณะอย่างดั้งเดิม บ้านพักอาศัยในชุมชนส่วนใหญ่เป็นบ้านหลังเดียวมีรั้วรอบ บางหลังยังคงลักษณะรั้วและซุ้มประตูทางเข้าบ้านแบบโบราณไว้ได้เป็นอย่างดี ทำให้ถนนภายในชุมชนมีลักษณะเป็นเอกลักษณะ ทางเดินหลักคือซอย 3 กับ ซอย 9 แต่สามารถเดินได้หมดทุกซอย ซอย 3 คือทางเดินที่เชื่อมจากชุมชนออกมาสู่โบสถ์ เมื่อก่อนทางเดินเป็นกระดานไม้พาด ข้างล่างเป็นดินเลน และได้ปรับปรุงมาเรื่อยๆ ตั้งแต่สิบกว่าปีก่อนจนเป็นทางเดินคอนกรีตทั้งหมดดังเช่นปัจจุบัน

ลักษณะเศรษฐกิจภายในชุมชนกุฎีจีน อาชีพค้าขายทั่วไปเกิดรอบ ศาลาสนสถาน และสถานศึกษา ซึ่งในชุมชนประกอบด้วยร้านขายขนมและของชำอยู่ 4 แห่ง และมีร้านค้าขายขนมฝรั่งกุฎีจีนอีก 3 แห่ง เป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน รายแรกเป็นบ้านของนายบุญญา สุจริตกุล อยู่ในซอย 7 โดยรับช่วงการทำต่อมาจากผู้เป็นพ่อที่สืบทอดการทำมาจากบรรพบุรุษของตนในชุมชน บ้านนี้ทำขนมและเปิดขายหน้าบ้าน รายที่สองเป็นบ้านของนายเล็ก มณีประสิทธิ์ อยู่ในซอย 9 สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของตนในชุมชนเดียวกัน รับทำขนมตามที่มีคนสั่ง และมีบ้านอยู่ที่ซอย 3 รับขนมฝรั่งมาขายและตนเองทำขนมพายกวยต๊ัดและกรอบเค็มขาย นอกจากนี้มีร้านค้าอาหารแผงลอยเป็นบางเวลา เช่น วันอาทิตย์มีแผงลอยขายอาหารประมาณ 5-6 ร้าน ขายกวยเตี๋ยว ข้าวราดแกง ในช่วงเช้า 7.00-10.30 น. เป็นช่วงช่วงเวลา

คนในชุมชนและภายนอกชุมชนมาร่วมพิธีมัสการสาาย ในช่วง 8.30-9.30 น. จะตั้งร้านอยู่บริเวณด้านหน้าโบสถ์ใกล้กับท่าเรือกุฎีจีน นอกจากนี้ยังมีวันจันทร์ถึงศุกร์ช่วงเวลาเช้าก่อนโรงเรียนเช้าช่วง 5.00-8.00น. และช่วงเย็นหลังโรงเรียนเลิก 15.00-18.00น. จะเป็นการขายอาหารให้กับเด็กนักเรียนโรงเรียนช่างศาครู้สศึกษา รถเข็นแผงลอยจะกระจุกตัวอยู่บริเวณริมถนนในซอยกุฎีจีนใกล้โรงเรียนช่างศาครู้สศึกษา และทางเข้าโบสถ์ทางซอยกุฎีจีน ของขายจะเป็นอาหารและของทางเล่น เช่น ก๋วยเตี๋ยว ข้าวราดแกง อาหารตามสั่ง ลูกชิ้นทอด ข้าวโพดปิ้ง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น

ประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนกุฎีจีนจะประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขายมากที่สุด นอกจากนี้มีที่ประกอบอาชีพภายนอกชุมชน มีทั้งข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท ส่วนคนที่มาเช่าที่บ้านต่อจากเจ้าของเดิมอยู่ มีอาชีพรับจ้างใช้แรงงานเช่นผักที่ปากคลองตลาดหรือขายของตามรถเข็น ซึ่งมีอยู่จำนวนน้อย โดยเฉลี่ยแล้วประชากรในชุมชนส่วนใหญ่มีเศรษฐกิจปานกลาง ทำงานอย่างมาก 6 วัน มีเวลาพักผ่อนอยู่บ้าน 1-2 วัน ทำให้มีเวลาดูแลบ้านและมีเวลาให้กับงานส่วนรวมในชุมชน (พาดิษฐ์ กมลเสต,สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2545)

